

Katedra sociológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave – popredné slovenské sociologické pracovisko

Katedra sociológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave si v roku 2014 pripomína dve jubileá. Prvým je deväťdesiate výročie založenia Sociologického seminára, druhým je päťdesiate výročie vzniku Katedry sociológie FF UK. Sociologický seminár, ktorého vznik iniciovali významné osobnosti vtedajšieho politického a kultúrneho života na Slovensku i v Československu, najmä Anton Štefánek a Milan Hodža, bol na Filozofickej fakulte UK ustanovený v roku 1924 a počas viac ako dvoch desaťročí svojej existencie úspešne plnil úlohu zakladateľského pracoviska, zásluhou ktorého sa na Slovensku inštitucionalizovala sociológia ako vedná disciplína. Založenie Katedry sociológie na Filozofickej fakulte UK v roku 1964 bolo – po rokoch potlačania sociológie komunistickým režimom vo vtedajšej Československej socialistickej republike – aktom jej opätovnej inštitucionalizácie na Slovensku.

Uvedené skutočnosti naznačujú, že vývoj akademickej sociológie na Slovensku charakterizuje diskontinuita spôsobená najmä politickými faktormi, s ktorou sa musela v priebehu celej svojej doterajšej existencie opätovne vyrovnávať. História nášho najstaršieho univerzitného sociologického pracoviska je teda negatívne poznamenaná mimovednými vplyvmi, ktoré ho niekoľkokrát výrazne postihli. Politické zasahovanie a ovplyvňovanie činnosti a vývoja Sociologického seminára a neskôr Katedry sociológie FF UK, rovnako ako celej slovenskej sociológie, sa najvýraznejšie prejavilo po uchopení moci komunistickou stranou v roku 1948, ďalej v prvej polovici šesťdesiatych rokov, v čase tzv. normalizácie po roku 1970 i v období po odstránení totalitného režimu v roku 1989. Treba pritom zdôrazniť, že toto politické ovplyvňovanie nemalo pre sociológiu vždy len negatívne dôsledky – v niektorých prípadoch bolo pre ňu i prínosom. Vždy však záviselo predovšetkým od samotných sociológov, ako sa dokázali s týmto zasahovaním do autonómnosti svojej vednej disciplíny vysporiadať. Preto treba pri tejto príležitosti vyzdvihnúť najmä činnosť a zásluhy tých kolegov a kolegyň, ktorí sa od založenia Katedry sociológie FF UK rozhodujúcim spôsobom podieľali na jej pôsobení a rozvoji a vďaka ktorým je katedra stále popredným slovenským sociologickým pracoviskom.

O obnovenie sociologického pracoviska na Filozofickej fakulte UK v roku 1964 sa, paradoxne, zaslúžil najmä Andrej Sirácky, ktorý bol po roku 1948 jedným z likvidátorov činnosti Sociologického seminára na UK. Popri ňom sa na budovaní novej katedry v prvých rokoch podieľali najmä Jozef Karásek, ktorý sa stal i jej prvým vedúcim, Bohumila Majdová, Marcel Sloboda a Dilbar Alieva. Títo zakladajúci členovia, ktorí zväčša neboli vzdelaním sociológmi, úspešne rozvinuli pedagogickú i vedeckú činnosť prvej katedry sociológie na

Slovensku. Neskôr k nim pribudli Alexander Hirner, Ján Pichňa, Alojz Ritomský, Vojtech Wagner i ďalší. Katedra v tomto zložení vychovala desiatky sociológov, ktorí sa uplatnili v akademickej sfére, ale aj v iných oblastiach praxe a jej pracovníci napísali alebo do slovenčiny preložili viaceré vedecké i učebné sociologické texty. Týmto i ďalšími činnosťami sa zaslúžili o trvalé etablovanie sociológie na Slovensku a o výrazné zvýšenie jej vedeckej úrovne. Osobitne pritom treba vyzdvihnúť najmä prínos Alexandra Hirnera v oblasti metodológie a metód sociologického výskumu i pri štúdiu dejín slovenskej sociológie a prínos Dilbar Alievy k osvojovaniu si klasických i novších sociologických teórií slovenskými sociológmi.

Dynamický rozvoj nového sociologického pracoviska síce čiastočne obmedzila normalizátorská aktivita vedúcich predstaviteľov ČSSR po roku 1970, katedra však i v týchto podmienkach vyvíjala intenzívnu pedagogickú i vedeckú činnosť, vďaka ktorej zostávala stále jedným z najvýznamnejších sociologických pracovísk v celom vtedajšom Československu. Doplnila sa i o nových členov z radov svojich študentov (Vladimír Krivý, Juraj Schenk, Soňa Szomolányi, Ján Sopóci a ďalší), ktorí postupne prispeli k rozšíreniu odbornej profilácie katedry a k zvýšeniu jej vedeckej úrovne. Katedra sa stala jediným slovenským sociologickým pracoviskom, na ktorom sa pestovalo systematické vedecké skúmanie v oblasti všeobecnej sociologickej teórie, sociologickej metodológie a metód sociologického výskumu i viacerých odvetvových sociológií, ako je napríklad sociológia rodiny, sociológia práce, sociológia kultúry a sociológia spôsobu života.

Politické zmeny, ktoré sa uskutočnili v Československu po roku 1989, vznik samostatnej Slovenskej republiky a jej integrácia do európskych štruktúr tiež významne ovplyvnili pedagogickú činnosť katedry, jej personálne zloženie i vedecko-výskumnú orientáciu. Kontinuitu pedagogického pôsobenia katedry začiatkom deväťdesiatych rokov zabezpečili najmä Juraj Schenk, Adela Kvasničková, Dilbar Alieva, Marcel Sloboda, Ján Pichňa, Anna Hrabovská, Eva Laiferová a Ľudmila Mistríková, neskôr sa k nim pridali Andrej Vallo, Gabriela Lubelcová, Ján Bunčák, Roman Džambazovič a Daniel Gerbery. Prebudovaná katedra sociológie absolvovala v roku 1998 medzinárodnú evaluáciu, ktorá potvrdila vysokú úroveň kvality jej pedagogického i vedeckého pôsobenia a jej úplnú kompatibilitu so štandardmi katedrií západoeurópskych univerzít.

V nadväznosti na zmeny v systéme vysokého školstva SR, ktoré vyplynuli z integrácie Slovenskej republiky do európskych štruktúr, katedra naďalej úspešne plní svoje pedagogické i vedecké úlohy aj s menším počtom členov. Významne sa podieľa na sociologickej vedeckej činnosti a v zhode so svojou vedeckou profiláciou pripravuje nové generácie sociológov na uplatnenie sa v rôznych oblastiach praxe. Je to najmä v oblasti základného i aplikovaného

vedeckého výskumu, vo sfére riešenia aktuálnych sociálnych problémov a tvorby sociálnych politík i v oblasti manažérskej, analytickej a konzultantskej činnosti v rôznych oblastiach ekonomiky, v činnosti orgánov štátnej správy i regionálnej a miestnej samosprávy, v mimovládnom neziskovom sektore atď.

Katedra sociológie FF UK v súčasnosti už nie je naším jediným univerzitným sociologickým pracoviskom, na základe svojej vedeckej i pedagogickej činnosti je však stále špičkovým slovenským akademickým sociologickým pracoviskom a ako jediná katedra sociológie na Slovensku získala akreditáciu na výučbu všetkých troch stupňov štúdia, vrátane práva realizovať habilitačné a inauguračné konanie v odbore sociológia. O jej poprednom postavení medzi našimi sociologickými pracoviskami presvedčajú nielen jej absolventi, ktorí sa úspešne uplatňujú v rôznych oblastiach života spoločnosti, ale aj vedecká činnosť pracovníkov katedry, o ktorej vypovedá aj priložený výber z monografických a iných diel i toto číslo časopisu Sociológia.

Výrazom súčasnej vedeckej profilácie katedry, ktorá zahŕňa otázky sociologickej teórie, metodológie a metód sociologického výskumu i dejín sociologického myslenia, vrátane dejín slovenskej sociológie, ako aj problematiku viacerých odvetvových sociológií, predovšetkým sociológie rodiny, sociológie zdravotníctva, ekonomickej sociológie, sociológie politiky, sociológie sociálnych problémov i sociálnych deviácií, sú nasledujúce príspevky. Štúdia *Juraja Schenka* o analytickej sociológii prezentuje poznatky z významnej a dynamicky sa rozvíjajúcej oblasti sociologickej teórie i metodológie, ktorej sa autor v posledných rokoch systematicky venuje. Teoreticko-empirická štúdia *Jána Sopóciho*, venovaná rozboru otázok použitia niektorých konceptuálnych prostriedkov pri skúmaní sociálnej stratifikácie našej spoločnosti, informuje o ďalšej oblasti výskumu, do ktorej sú viacerí členovia katedry už dlhšie zapojení. Príspevok *Gabriely Lubelcovej* je venovaný špecifickým otázkam problematiky deviantného konania, skúmaním ktorého sa autorka dlhodobo zaoberá. Aj spoločná štúdia *Romana Džambazoviča* a *Daniela Gerberyho* skúma problematiku sociálnych nerovností v slovenskej spoločnosti, pričom autori venujú osobitnú pozornosť prejavom existujúcich sociálno-ekonomických nerovností v oblasti zdravia. Popri týchto štúdiách prinášajú informácie o vedeckej produkcii Katedry sociológie FF UK i recenzie niektorých novších publikovaných prác jej členov.

Ján Sopóci
vedúci Katedry sociológie FF UK v Bratislave